

Professorer var nazister

Av **Eskil Fagerström och Niklas Orrenius** 9 februari 2005

Sydsvenskans reportage om Levin Dombrowskys skalle fortsätter idag med en granskning av tre av de Lundaforskare som kontrollerade kraniesamlingen.

LUND. Uppsala hade sitt rasbiologiska institut. I Lund fanns Anatomiska institutionen och de tre professorerna Fürst, Broman och Backman.

Den förste, Carl-Magnus Fürst, prisade blondhet och blåögdhet och tyckte att svenska politiker borde öka rasmedvetandet.

Den andre, Ivar Broman, var en av initiativtagarna till nazistiska föreningen "Sverige-Tyskland".

Den tredje, Gaston Backman, var också medlem i "Sverige-Tyskland" och är än idag en hjälte för rasister.

De tre Lundaprofessorer som under första halvan av 1900-talet kontrollerade kraniesamlingen där Levin Dombrowskys skalle ingick var forskare av sin tid. Att intressera sig för skullmätningar och människoraser var typiskt för 1900-talets första decennier.

- Det var normalvetenskap. Det var sånt man höll på med på den tiden, säger Gunnar Broberg, professor i idé- och lärdomshistoria i Lund.

Lundaprofessorn Carl-Magnus Fürst mäter en skalle tillsammans med sin son, Carl Fürst. Foto: Lunds Universitet

Att två av anatomi- professorerna - Ivar Broman och Gaston Backman - vid sidan av sin forskning var medlemmar i nazistiska "Riksföreningen Sverige-Tyskland" tyder på att det rastänkande de ägnade sig åt i sin forskning även smittade av sig på deras politiska åsikter.

Den som studerar föreningens tidning "Sverige-Tyskland", finner att föreningen fungerade som ett rent propagandaorgan för Adolf Hitlers Tyskland. Hitler förekommer på idolbilder och i artiklar talas om en "folkgemenskap" mellan det svenska och det tyska folket.

- Det var en öppet nazistisk förening, säger historikern Sverker Oredsson, expert på Lunds nazistiska historia.

Ivar Broman och Gaston Backman.

Föreningen bildades i Lund 1937 av bland andra anatomiprofessorn Ivar Broman (pappa till Sten Broman). Syftet var att "verka för ett rättvist bemötande av det nya Tyskland".

I föreningens medlemsregister, som finns bevarat på Universitetsbiblioteket i Lund, står Ivar Broman - då pensionerad professor - som medlem för åren 1938, 1942 och 1943.

Gaston Backman - som då innehade anatomiprofessuren - finns med i medlemsrullan för år 1943.

Nazisternas raspolitik var väl känd i Sverige. I tidningen "Sverige-Tyskland" nämns till och med "den flitiga rapporteringen" i svensk press om Kristallnatten 1938.

Lundaanatomerna var alldeles särskilt intresserade av raser. Just den antropologiska delen av anatomin, där mätningar av skallar användes för att särskilja människoraser och deras egenskaper, blev något av en nisch för Lunds universitet, främst genom Carl-Magnus Fürst och hans elev Gaston Backman.

Carl-Magnus Fürst var professor i anatomi mellan 1888 och 1919. Hans stora verk Antropologia Suecica - författad tillsammans med Gustaf Retzius - byggde på skallmätningar av tusentals svenska värnpliktiga. Boken är full av diagram och kartor över Sverige, där frekvensen av blonda och blåögda människor noggrant anges.

- Målet var att visa var svenskheten var mest markerad, säger Gunnar Broberg.

Men Fürst blev nog besviken, tror Broberg. Svenskarna var inte så blonda och blåögda som han räknat med, särskilt inte i Sydsverige. Ett förhistoriskt fynd från Vellinge, ett "korts kalligt kvinnokranium", väcker Fürsts intresse. Han mäter skallen och kommer fram till att kvinnan "ej varit lik de ljusa nordiska kvinnorna". Den annorlunda skallformen visar sig vara utbredd i södra Sverige, konstaterar Fürst och ser en förklaring:

"Vi förstår alltför väl", skriver han, "att hur mycket den långa ljuse aristokraten än såg ned på och föraktade de små, svarta kvinnorna, så stod han inte alltid emot hennes trolska ögon".

Fürst dog 1935. Samma år kom hans forne elev, Gaston Backman, ut med sin populärvetenskapliga bok "Människoraserna och moderna rasproblem", som han tillägnade Fürst "i vördnad".

Lewin Dombrowskys skalle är inte med i boken, däremot finns från samma samling en skalle av en same (av "den lappida rasen", enligt Backmans språkbruk) och ett kranium från en man från Persien tillhörande "den turanida rasen".

Gaston Backman, som tillträdde som anatomiprofessor i Lund 1933, hade tidigare visat intresse för människoraser. Backman är bland annat författare till den ökända artikeln om "Negrer" i uppslagsverket Nordisk Familjebok från 1913, där han bland mycket annat skriver att "negern ? har i regel klen begåfning och liflig fantasi."

I sitt populärvetenskapliga verk om "människoraserna" uppmanar han läsaren att se likheterna mellan en "gammal buschmankvinna" och en schimpans.

Gaston Backman pensionerades som professor vid Lunds universitet 1948.

Idag är det nätsurfande nazister och rasister som håller hans minne vid liv.

Backman hyllas på obskyra diskussionsfora som en "raspionjär" som gjorde en insats för "den nordida rasen".

När Backman dog 1964 skrev hans elev och efterträdare på anatomiprofessorstolen, Carl-Herman Hjortsjö, en hyllande dödsruna i Sydsvenskan där även Backmans bok "Människoraserna ?" nämndes.

Carl-Herman Hjortsjö, som hade judiskt påbrå men som medicinstudent i Lund bytte ut sitt efternamn Hirschlaff 1940, tycks annars ha brutit med den rasistiska traditionen på Anatomiska institutionen.

Idéhistorikern Gunnar Broberg konstaterar dock i en artikel om Hjortsjö att det i hans texter råder en "ibland besvärande tystnad - inget sägs om vad som hänt i Tyskland, inga avståndstaganden görs till traditionens mörka skuggning".

Anatomiska institutionen lades ned 1995. Siste professor blev John-Gunnar

Forsberg - han tillträdde 1979.

- Under min tid användes aldrig kraniesamlingen. Och jag hörde aldrig ordet rasbiologi nämnas på institutionen, säger Forsberg.

Sista frågan går till idéhistorikern Gunnar Broberg:

Var det en slump att två av dessa anatomer, dessa rasforskare, gick med i ett nazistiskt förbund?

- Som historiker ska man aldrig tro på slumpen.

Sidan är utskriven från: sydsvenskan.se

© Sydsvenska Dagbladet

Materialet är skyddat av lagen om upphovsrätt.

Eftertryck eller annan kopiering förbjuden

